

**ЗА СЪБИТИЯТА, ПРЕДШЕСТВАЩИ ПОХОДА
НА ГРАФ АМЕДЕЙ VI САВОЙСКИ
НА ИЗТОК (1360 – 1366 г.)**

Георги Ковачев

---

*ON THE EVENTS PRECEDING THE CAMPAIGN
OF COUNT AMADEUS VI OF SAVOY
TO THE EAST (1360 – 1366)*

George Kovachev

Abstract: *The article reviews the problems with disbanded mercenary units in the region of Eastern France after 1360. The goal of the popes and the rulers was to get them out of the country to end the disorder, and on this occasion, the idea of a crusade to the East was born. Without the expected help from Hungary and Byzantium, the count realized that with his available forces, he was unable to effectively oppose the Turks. Instead, Amadeus VI used the detention of the Byzantine emperor John V Palaiologos by the Bulgarians and the current alliance between Bulgarians and Turks as a pretext to attack and plunder the Bulgarian Black Sea coastal towns.*

Keywords: *Amadeus VI of Savoy, crusade, mercenaries, Bulgarian Black Sea coast.*

Обикновено, с някои изключения [Георгиев, С. 1923, с. 72–101; Горина, Л. 1970, с. 71–78; Гагова, К. 2004, с. 195–217; Марков, Н. 2019, с. 20–29], в българската историческа книжнина на събитията, предшестващи организирането и началото на похода на граф Амедей VI Савойски от 1366 – 1367 г., се отделя незначително внимание. Като по правило кампанията започва да се проследява едва, след като савойската флота достига Константинопол и се отправя към Българското Черноморие. По-долу ще се опитаме да представим довелите до това начинание обстоятелства с надеждата да се хвърли повече светлина върху мотивите, водещи до обрат в първоначалния замисъл на похода.

Избухналата през 1337 г. Стогодишна война между Англия и Франция, още от самото начало нанася сериозни поражения върху стопанството на Западна Европа, породени от действащите на континента английски войски и непрекъснато движещите се под френско знаме отряди. Сключеното в Бретини през пролетта на 1360 г. примирие между двете страни още повече допринася за настъпилите във Франция стопански хаос и несигурност. Причината е в скитащите се дружини от наемници, останали отдавна без дом, в който да се върнат, и без работа, която да ги осигурява. Тази „изпусната“ след края на

войната въоръжена сила бързо е организирана от предприемчиви военни командири в отряди от конници и пехотинци, готови да следват заповедите на всеки, който им предложи възнаграждение и сигурност. Западноевропейските територии бързо се изпълват с малки частни армии, някои от които дори претендират, че действат от името на кралете на Англия и Навара, макар едва ли някой в действителност да би могъл им наложи какъвто и да е контрол [Басовская, Н. 2010, с. 220–229; Фавье, Ж. 2009, с. 292–298].

По това време практиката за привличане на наемници е добре позната на европейските владетели, в това число и рисковете, на които се подлага страната, при условие че наемническите дружини трябва да бъдат разпуснати. На първо място, наемниците нямат никаква връзка със земите, в които воюват, нито са задължени с клетва към своя „работодател“, която да гарантира тяхното подчинение, дори по време на кампанията, както и стриктното изпълняване на задачите, за които са наемани. Това, от своя страна, често води до погроми в района, дори след официалното прекратяване на войната и до намирането на нов сюзерен, който да се възползва от услугите им. На следващо място, трябва да се отчита фактът, че наемниците са много по-добре подготвени за водене на бойни действия от местните опълчения, събирани спорадично само в случай на нужда. От тази гледна точка съществува нищожната вероятност наемниците да напуснат армията по време на кампания, което не може да се каже за местните жители, които по правило се съобразяват със земеделските си дейности според сезона [Maccall, A. 1993, p. 92].

Най-сериозен след примирието от 1360 г. е проблемът с наемническите шайки в Централна и Източна Франция, където кралската власт е слаба, а на места – съвсем безпомощна. Наемниците мародерстват, грабят, рушат, безчинстват и никой не е в състояние да ги спре. Тези „врагове на Бога“ стигат дотам, че превръщат малкото години, в които цари мир между Англия и Франция, в период, по-ужасен от времето на самата война. Богатите градове по долината на р. Рона, сред които са Лион и Авиньон (във втория по същото време е седалището на папите), скоро попадат в полезрението на бандите, чиято цел е да грабят и след това да продължат на юг, към градовете на Италия [Сох, Е. 1967, pp. 147–154].

В обстановката на поголовен местен бандитизъм едно от главните действащи лица е Амедей VI, графът на Савоя. Неговите владения са разположени в района на Алпите, където върховете Монблан и Монте Роза се извисяват над покритите със сняг планини, а днес Франция, Италия и Швейцария допират своите граници. От това на пръв поглед сурово местоположение династията на савойските графове, неслучайно наричани „ключарите на Алпите“, успява да извлече максимална изгода – преди всичко от контрола на разположените в Савоя и района на Пиемонт планински проходи. Столицата на Савойското графство е град Шамбери, разположен на пътя между Женева и прохода Мон Сени, откъдето е събирана такса от пътници, поклонници и търговци, пътува-

щи към Рим от Германия, Италия, Фландрия и Франция. По времето на граф Аймон, бащата на Амедей VI, годишният приход от пътните такси достига 300–400 златни флорина.

Подписването на вече споменато примирие от 1360 г. заварва Амедей VI във Франция. Още преди неговото завръщане в Савоя, една от вилнеещите изтървани наемнически дружини влиза в Божоле, а банда английски наемници напада и обсажда Божо. На помощ на града се притичват савойски войски, които изгонват вагабонтите едва след тридневен ожесточен стълкновение. Това е само началото на множество проблеми в района. През лятото на 1360 г. херцогът на Бургундия, чиято област е разположена на север от Савоя, се обръща за помощ срещу наемниците към Амедей VI, който изпраща войска и в допълнение укрепва и подсилва крепостите по долината на р. Саона. При вида на тези приготовления наемническата дружина решава да не рискува в сблъсък с обединените армии на Бургундия и Савоя и поема на юг към Авиньон. При вестта за приближаващата опасност през януари 1361 г. папа Инокентий VI се обръща с молба за помощ към Амедей и се обявява за събирането на армия за кръстоносен поход срещу странстващите наемнически отряди. Наемниците обаче не се трогват, дори след като папата ги отлъчва от Църквата. Обстановката в района около Авиньон е напрегната още повече заради епидемията от чума сред населението. Единственото разумно решение, което папа Инокентий IV вижда, е организирането на лига за взаимна защита от владетелите в района, към които се присъединява и кралят на Арагон.

Притиснати от войските на френския крал, наемническите дружини се съгласяват да напуснат долината на Рона и да останат на служба при папата, който се нуждае от военна сила срещу Бернабо Висконти, херцога на Милано, заради конфликт между двамата за властта над град Болоня. Други скитащи наемнически отряди получават откуп и също са отправени към Северна Италия. Някои от тези отряди са наети от маркиза на Монферато – съюзник на Висконти срещу папата. Междувременно Висконти е отлъчен от Църквата. Херцогът получава документа за отлъчване от папските легати на мост над р. Ламбро. След като прочита папското решение, отлъченият запитва пратениците дали искат да ядат, или да пият? Папските хора точно разбират въпроса и съобразяват, че ако предпочетат да пият, то веднага ще полетят в реката. Отговарят, че е по-добре да ядат. Висконти тутакси ги принуждава да изядат донесената от тях папска була. Амедей VI, съюзник с Висконти, се опасява, че папският гняв може да се обърне и срещу него, но е спасен, тъй като междувременно Инокентий VI умира.

Още с идването си на власт, новият папа Урбан V обявява, че ще продължи политиката на своя предшественик за създаването на съюз от местни владетели срещу вилнеещите разбойнически отряди от наемници. Булата е подписана от папата на 30 ноември 1363 г. [Prou, M. 1888, p. 34]. Урбан V обаче не спира дотук. Неговото решение е да организира кръстоносен поход на Из-

ток с главна цел – освобождаване на Франция от наложения тормоз и прена-сочване мощта на наемническите шайки срещу неверниците в Светите земи¹. Официалното обявяване на похода е прогласено от папата на 31 март 1363 г., когато в Авиньон пристига Пиер I Лузинян, кралят на Кипър [Jorga, N. 1896, pp. 157–158; Сох, Е. 1967, р. 169, note 50]. Всъщност двамата, които на тази дата символично поемат кръста, са кипърският крал и френският крал Жан II Добрия. Хрониките и папските биографи не споменават за присъствието на Амедей VI на събитието. Това, което се знае със сигурност е, че графът също поема кръста някъде преди 1 април 1364 г.² За изпълнението на задачата обаче Урбан V се нуждае от водачи, които да поведат войските на Изток, а команди-рите на наемническите отряди не са хора, на които папата може да има дове-рие. В плановите на Урбан V като водачи влизат Жан II, крал на Франция, и Амедей VI, граф на Савоя, макар първият, поел кръста, да е кипърският крал³.

Френските владетели освен жаждата за слава имат огромното желание да изведат от страната си скитащите наемнически шайки, които опустошават вече съсипеаната от войната с Англия страна. На Изток наемниците трябва да се бият, за да изкупят своите грехове и за успокоението на грешните си души вместо за своето оцеляване във Франция. Напрегнатите отношения между местните владетели в Източна Франция и Северна Италия (района на Пие-монт) обаче са причина за бързото наемане на скитащите дружини от Амедей и неговите съюзници още през 1362 г. Идеята на графа е, че както и по-ра-но, ако не ги наеме той, ще ги наемат неговите противници. Продължилите местни междуособици не променят особено политическото статукво в района. Най-важен до края на 1363 г. е фактът, че един от силните отряди от скитащи наемници се появява край западната граница на Савоя и окупира един от мал-ките градове в близост до Лион. Вниманието на Амедей е насочено към наем-ниците и опазването на савойските територии от тях.

По същото време, през декември 1363 г., на път към Италия през Савоя преминават архиепископът на Крит и Филип де Мезиер, пратеници на краля на Кипър, които Амедей уверява, че армията, с която графът разполага в момента,

---

¹ Подобна практика е използвана и от папа Урбан II към 1095 г. при обявяването на Първия кръстоносен поход. Скитащите из Франция бандити тогава се присъеди-няват към армията на Петър Пустинника и след като извършват многобройни злини по пътя си, пристигат в Светите земи. Дезорганизираната армия е унищожена от сел-джуките край Херсек, което вероятно успокоява духовете сред източноевропейските управляващи, които с безпокойство очакват завръщането на отрядите.

² Това се вижда от издадените на 1 април 1364 год. от папската канцелария седем були, с които на Амедей VI се отдават имоти на концесия, за да се финансира предстоящия поход [Bollati, F.-E. 1900, pp. 344–367]. Виж и направените допълнител-ни уточнения за датировката на булите от Кенет Сетън [Setton, K. 1976, р. 285].

³ Очакванията са основната част от кръстоносната армия да замине на 1 март 1365 г.

е подготвяна за нуждите на предстоящия кръстоносен поход [Jorga, N. 1896, pp. 220–221; Сох, Е. 1967, pp. 177–178]. В този смисъл мнението, че графът поема кръста от папа Урбан V на 1 януари 1364 г., когато пребивава в Авиньон във връзка с организирането на лигата срещу скитащите наемници, следва да се преразгледа. Още през декември 1363 г. неговата позиция пред Мезиер е вече ясна⁴. Очевидно графът заявява участието си в похода още през 1363 г. Екзалтиран от това, което вижда и чува, през януари 1364 г. Филип де Мезиер, докато е в Кремона, пише писмо до дожа на Венеция за видяното. По същото време се очаква във Венеция да пристигне и Пиер I Лузинян, който е на обиколка из Европа, за да събира хора и средства за похода. Мезиер се надява, че венецианците ще предоставят флот, който да превози армията на савойския граф на Изток. Пиер I обаче стига до Венеция едва през ноември 1364 г.

Самият Амедей е дълбоко впечатлен от репутацията на кипърския крал, посрещнат в дворовете на европейските владетели с големи почести заради неуморното му поддържане на каузата на Светия кръст на Изток. През януари 1364 г. Амедей заминава за Авиньон, за да увери папата в твърдостта на своите намерения да участва в кръстоносния поход. Заедно с него, както вече се спомена, в Авиньон се озовават и други владетели от района, които организират лига за борба със скитащите се наемници. Надеждите на Урбан V са, че ще може да използва участващите в лигата и наемниците за експедиция срещу селджуки-те в Източното Средиземноморие. Амедей обаче има пълното основание да се чувства несигурен в лоялността на наемническите отряди като участници в похода и поради това се нуждае от допълнителна обвързваща гаранция от страна на своите сподвижници и васали, които трябва да го последват. Имайки предвид примера на френския крал Жан II Добрия и английския крал Едуард III, които организират собствени рицарски ордени от последователи, през януари 1364 г., най-вероятно в Авиньон, Амедей сформира *Ордена на рицарската огърлица* [Сох, Е. 1967, р. 180]. По същото време соченият за водач на похода френски крал Жан II Добрия се завръща в Англия, където отново се предава в плен, тъй като не успява да събере парите за собствения си откуп⁵. Единствен сериозен водач на предстоящия кръстоносен поход остава Амедей Савойски. От своя страна, в знак на благодарност за участието в предстоящия поход папа-

---

⁴ В лигата влизали графът на Валентиноа, сенешалът на Прованс и Форсакюи, управителят на Дофине и папският ректор на графство Венесен. Според К. Сетон Амедей се присъединил към съюза през януари 1364 год., по което време създал и Ордена на рицарската огърлица и тогава най-вероятно обявил участието си в похода [Setton, K 1976, p. 285].

⁵ Кралят бил пленен от англичаните в битката при Поатие през 1356 год. и по-късно пуснат под гаранция за да събере средства, с които да заплати искания за освобождаването му откуп. Френският крал починал в Англия през април 1364 год. В злополучната за французите битка при Поатие Амедей VI отсъствал тъй като бил зает с отбраната на собствените си територии от своите съседи.

та награждава графа със Златна роза, най-престижната награда, която се дава на най-усърдните синове на Църквата. Розата е връчена на Амедей на 23 март 1365 г., а изработката ѝ е заплатена по-късно – на 3 юли 1365 г. – на златаря Джовани Бартоли от Сиена, който живее в Авиньон. За труда майсторът получил 115 флорина и 22 солида за златото, среброто и скъпоценните камъни за изработка на розата [Setton, K. 1976, p. 286].

В ордена на савойския граф влизат 50 рицари, чиято идентичност все още не е установена със сигурност. Според това, което се знае, рицарите са: граф Амедей VI, Амедей III, граф на Женева, Антоан от Божо, Юго де Шалон-Арле, Аймон де Жиневра-Антон, Жан де Виен (бъдещ адмирал на Франция и участник в сражението край Никопол през 1395 г., където е убит), Гийом де Грансон, Гийом де Шалмон, Ролан де Веси „Бурбонеца“, Етиен, незаконороден син на Ла Бом и маршал на Савоя, Гаспар де Монмайор, Берлоан де Фора, „Шевер де Монтоз“, Аймон Бонивар и Ричард Мусард⁶ [Cognasso, F. 1926, pp. 140–141].

Както отбелязва Йожен Кокс, списъкът на рицарите подсказва същността на графската армия и на новообразуващата се кръстоносна армия. Почти всички в ордена са другари по оръжие на граф Амедей, негови васали, а шестима от тях – негови родственици – братовчеди или в някакво родство чрез сключени бракове. Че орденът е създаден във връзка с предстоящия кръстоносен поход, е видно от факта, че само двама от членовете му не участват в експедицията, макар вероятно да са изявили желание. Амедей III от Женева не участва, но вместо него в кампанията се включва най-големият му син Аймон – брат на Робер от Женева, познат най-вече като антипапа Климент VII. Женевският граф не участва най-вероятно заради влошено здраве, защото умира няколко месеца след началото на похода. Другият, който не участва, е Антоан от Божо, прекалено ангажиран с отбраната на собствените си владения срещу наемническите шайки, които не се включват в кръстоносната армия. Очевидно мястото на Антоан е заето от Симон де Сен Амур, участник в похода и член на ордена от 1366 г.

От своя страна, папа Урбан V отдава правата на граф Амедей VI да събере печалбите от двадесет различни църковни имота в Савоя и прилежащите на графа други владения за предходните дванадесет години и за следващите шест години, а събраните средства да бъдат използвани за нуждите на предстоящия поход⁷. Патриархът на Йерусалим, който действа като папски легат, също

---

⁶ Ричард Мусард (Ришар Мусар) е английски рицар, който вероятно попада в Ломбардия и по-късно в Савоя през 1360 г., след сключеното примирие между Англия и Франция. През 1361 г. Мусард вече е на служба при Амедей VI, на следващата година получава прозвището „Черният паж“ и е своеобразен телохранител на графа. След 1364 г. англичанинът получава управлението на градовете Сервион и Егбел.

⁷ Освен чистите приходи Амедей придобива правото да събира и печалбите от постъпили дарове, конфискации, глоби и откупуването на грехове и покаяния. От тази

полага значителни усилия да подтикне епископите и архиепископите от владенията на графа да дадат парични средства за похода [Cox, E. 1967, p. 188]. Императорът на Свещената Римска империя Карл IV обещава за нуждите на похода да предостави половината от приходите си от Бохемия⁸ за две години [Setton, K. 1976, p. 297, note 47], което си остава само обещание, и Амедей така и не получава нищо от него.

Междувременно през април 1364 г. френският крал Жан Добрия умира в Англия, а новият френски крал Шарл V няма желание да се занимава с кръстоносния поход. По това време шайките от скитащи наемници са изключително активни и последователно завладяват някои от градовете в Източна Франция в близост до владенията на Савойското графство. Сред тези градове са Сен Обин, Шарите сюр Лоара, Гилампо, Ла Ферте, Сен Генжо и Ромни. Отношенията между Савоя и управителя на областта Дофине се влошават. Причината е в задържаните от Амедей френски замъци, които той завоюва в кампанията си от 1355 г. срещу дофините като залог за плащането на репарации от страна на френските власти.

Папа Урбан V, от своя страна, обявява, че всеки от наемниците, който се включи в кръстоносния поход, ще бъде върнат в лоното на Църквата и ще получи индулгенция за предходните си деяния. Останалите край долината на Саона наемници, водени от Зигун де Бадефол и от бившия свещеник Арно де Сервол, под страх, че събираните за кръстоносния поход войски ще бъдат насочени първо срещу тях, започват преговори за оттегляне от района в северна посока, към Елзас, към териториите на Свещената Римска империя на Карл IV. През август наемническите дружини потеглят на север, но при тяхното оттегляне се случва нещо неочаквано. Ужасната репутация на обирджии и насилници, която наемниците вече имат, сплотява жителите на Елзас срещу преминаващите шайки. Жителите не вярват на наемниците, че действителната им цел е само да се изтеглят през Елзас. На преминаващите дружини е даден лют отпор и наемниците са отблъснати обратно в Бургундия. При този обрат на събитията Амедей няма голям избор и бързо подготвя западните райони на Савоя за активна отбрана срещу връщащите се вагабонти. Единственият отворен път е към Западна Франция и за щастие по същото време кралят на Франция се готви за военна интервенция в испанските земи. Към октомври 1365 г. двадесет и петима командири на наемнически отряди са призовани „на война в Испания“, на юг от Пиренеите от Шарл V срещу Педро Жестокия, краля на Кастилия [Favier, J. 1980, p. 308]. Част от проблема със скитащите войници е решен.

концесия са изключени приходите на кардиналите, Ордена на хоспиталиерите, членове на други военни монашески ордени и свещеници, които заявяват участие в предстоящия поход [Cox, E. 1967, pp. 181–186; Setton, K. 1967, p. 285].

⁸ Карл IV поема обещанието лично пред папата при посещението на папския двор заедно с Амедей [Георгиев, С. 1929, с. 86].

Следващата стъпка за търсене на изход от присъствието на останалите наемници е предприета от Амедей. Графът се обръща към техния командващ Арно де Сервил с предложение да предостави възможност за безпрепятствено преминаване на дружините през територията на Савоя на юг към Северна Италия. В замяна на това Зеленият граф⁹ предлага наемниците да воюват под неговите знамена на Изток. Полученият от Арно отговор е положителен и Амедей предприема последните приготовления за предстоящия поход. В началото на ноември 1365 г. английският крал Едуард III изпраща писмо до капитаните на английските наемнически отряди, в което настоява техните подчинени да се въздържат от грабежи и насилие на териториите и върху подвластните субекти на „*Нашия скъп братовчед, графът на Савоя*“. Капитаните получават и нареждания да предотвратяват грабежи и насилие от страна на всеки, който замисли такива [Cox, E. 1967, pp. 201–203].

През януари 1364 г. умира кардинал Талейранд де Перигор, легат на Църквата за предстоящата Свещена война, а през април с.г., както вече се спомена, умира и френският крал Жан Добрия. Това задържа подготовката на кръстоносния поход във Франция. Граф Амедей VI обаче не се отказва от своето обещание да извърши „отвъдморски поход“ и продължава започнатата през 1364 г. кореспонденция с Филип де Мезиер за сформирането на кръстоносна армия. През есента на 1365 г. графът се обръща официално по същия въпрос и към Лайош I, краля на Унгария. До лятото на 1366 г. всички действия на унгарския крал, вкл. кореспонденцията му с папата, демонстрират неговата подготовка за предстоящия кръстоносен поход, в това число и оборудването на няколко (от две до пет) венециански галери за сметка на унгарците [Setton, K. 1976, pp. 288–290]. Според венецианеца Джанджакомо Каролдо, който през XVI в. е секретар на Съвета на десетте на Венеция, истинската цел на Лайош обаче е да използва галерите срещу сърби, българи и византийци, а не да участва в кръстоносния поход [Setton, K. 1976, p. 290]. Следва да се отбележи също, че исканите галери е трябвало да бъдат предадени недовършени, след което унгарците да ги завършат така, че да не личи венецианската изработка на корабите, а екипажите да бъдат изцяло от унгарски моряци. Подобни искания издават намеренията на Лайош да използва галерите и срещу малоазийските бейлици, което не влиза в сметките на Венеция.

Трябва да се отбележи, че към този момент Амедей все още не е сигурен накъде да бъде насочена предстоящата експедиция. Неговото първоначално намерение от март 1364 г. е да отплава към о. Кипър, да обедини силите си с тези на кипърския крал Пиер и да му помогне да възстанови реда на острова след въстанието от 1363 г. Веднъж възстановен редът ще позволи на двамата владетели да насочат съвместните си усилия към Светите земи. По това вре-

---

⁹ Това прозвище, заради зелените дрехи с които е облечен, Амедей получава още през 1352 г. в Бурж ен Брес по време на организирания турнир по повод деветнадесетия му рожден ден.

ме Крит принадлежи на Венеция и в замяна на възстановяването на реда на острова Венеция трябва да предостави транспортни кораби и поддръжка за кръстоносния поход. Към лятото на 1364 г. обаче венецианците се справят с метежниците и нямат никакво желание да се въвлечат във военни операции на Изток срещу мюсюлманите, чиито действия ще застрашат техните търговски сделки и интереси. Зеленият граф, от своя страна, не може да напусне Савоя заради активността на наемническите шайки около неговите владения. В резултат на това Амедей не успява да се присъедини към кръстоносците, които заедно с краля на Кипър напускат Венеция на 27 юни 1365 г. и изненадващо за венецианците, през октомври нападат и ограбват град Александрия в Египет. Това причинява сериозни проблеми на венецианската търговия с източни стоки, най-вече с памук, коприна, подправки и други изделия на лукса от Леванта [Setton, K. 1976, pp. 258–284].

Към октомври 1364 г. новото решение на Амедей е походът да се извърши по суша, като маршрутът трябва да минава през Унгария, Балканите и Мала Азия. Всъщност планът е доста приемлив и за капитаните на наемническите дружини, които ще се включат в похода. Планът е приет от Папската курия в Авиньон през 1365 г., пет месеца преди превземането на Александрия. Отговорността за придружаването на наемническите дружини през Северна Италия до Балканите е поста от Великия магистър на Ордена на хоспиталиерите, властите в Генуа и маркиза на Монферато.

Подготвеният изключително практичен план цели нанасянето на удар върху неверниците на Балканите, а не в Светите земи. Граф Амедей, който в началото иска да се бие за освобождаването на Гроба Господен или да води битка рамо до рамо с кипърския крал Пиер де Лузинян, няма намерение да поема излишен риск. За него експедиция на Балканите означава повече реални изгледи за успех и по-малко загуби. Освен това очакванията са, че експедицията ще бъде подпомогната от Лайош I, краля на Унгария, който освен, че е с френски (от неаполитанския клон на династията Анжу) произход, е и известен войнствен рицар. Организаторите на похода също таят надежда, че ще получат допълнителна помощ от западните владетели на малките рицарски феодални владения из Гърция. Византийският император Йоан V Палеолог е първи братовчед на граф Амедей¹⁰. Борбата срещу неверниците се съчетава и с преки династични интереси, дори Светите места да не бъдат достигнати. Самият савойски граф няма никакво желание да се върне от прохода разбит, беден и посърнал и абсолютно точно преценява своите реални шансове за успех и величие.

На 3 януари 1366 г. в замъка Ле Бурже Амедей обявява имената на регентите, които ще се грижат за Савоя при неговото отсъствие. Според желанието му това са неговата съпруга Бони де Бурбон, канцлерът Жерар д'Естре, фи-

---

¹⁰ Императрица Ана Савойска, майка на Йоан V, е леля на Амедей IV.

нансовият министър Пиер Герби, кастеланът на Шамбери Аймон де Шалан, Умбер, *байолът* на Савоя, Луи Ривоар, управителят на Домесин и Жерво, Аймон де Шатийон, кастеланът на Монфалкон, и Жан де ла Шамбър, виконтът на Мурен [Cox, E. 1967, p. 206]. Три дни по-късно обаче, на 6 януари, папа Урбан V преразглежда издадените от него през 1364 г. директиви за организирането на кръстоносен поход на Изток, целейки отмяната на правата на Амедей да събира приходи от отдадените му църковни имоти за следващите шест години за нуждите на кръстоносния поход, с което практически прекратява организирането на експедицията¹¹. Папата оправдава действията си със смъртта на френския крал Жан Добрия. В отговор получава от граф Амедей бурен протест. Вероятният отговор на папата е свързан с желанието му да запази ресурсите на Църквата за друга, по-мощна военна операция срещу неверниците, на което графът възразява, че този поход на Изток може да донесе търсената уния между Католическата и Източната църква под скиптъра на папата. Действията на папската канцелария след това показват, че папата все пак дава своята подкрепа за експедицията. Според някои изследвачи обаче отмяната на папската була от 1364 г. е знак, че папата не класифицира последвалата военна кампания като кръстоносен поход [Jorga, N. 1896, pp. 336–337], макар савойците да са убедени, че става дума за такъв [Cox, E. 1967, pp. 206–207, note 9]¹²

Амедей се завръща в Савоя след краткия си престой в Авиньон, за да подготви своята армия. Според списъка на графския счетоводител Антонио Барбиери [Bollati, F.-E. 1900] в графския антураж влизат Ожие, доведеният брат на Амедей; Юмбер, незаконен син на Юмбер де Савоа; Аймон, по-малкият брат на Джакомо от съседното владение на Ахая, и Антоан, незаконният син на Амедей. Към тях следва да се добавят и изброените по-горе рицари от *Ордена на рицарската огърлица*. Поне половината от армията е съставена от наследствени васали и от почти всички благородници от Савоя. Всъщност това са и хората, на които Амедей VI може да разчита в предстоящите опасности. Хилядите наемници на Арно де Сервол, които се очаква да пристигнат по-късно, ще да бъдат приети в армията най-вече, за да бъдат изведени на Изток, далеч от френските земи.

Според съществуващите данни в армията са включени 15 благородника, придружени от 73 васали (*gentes armorum*), както и втора група от 79 благородници с по 10 васали за всеки един, или общо 957 рицари и васали. В това

---

¹¹ Като легат е изпратен кардинал Жил Монтен, който трябва да анулира булата и да изиска обратно всички пари, събрани със съдействието на Църквата за нуждите на похода от последните две години [Георгиев, С. 1929, 80].

¹² В писмо до византийския император Йоан V Палеолог от 25 януари 1366 г. папа Урбан V обещава военна помощ на византийците срещу сарацините и османците, поради което Източноправославната църква трябва да приеме унията предложена от Светия престол на папата. Като водачи на похода са посочени Лайош I, Пиер I Лузинян и Амедей VI Савойски [Setton, K. 1976, p. 287].

число не са включени важни личности, сред които Гаспар де Монмайор, Етиен де ла Бом, Берлион де Фораз, Ричард Мусард, Луи де Божьо и дори самият граф Амедей и неговите собствени хора. В крайна сметка някои от извършените изчисления показват, че савойската армия е от порядъка на 1500–1800 бойци [Сох, Е. 1967, р. 208, note 12]. Според други по-късни предположения при прехвърлянето на армията всяка галера превозва по 200 души, без да се смятат гребците и моряците и екипажите на допълнителните транспортни кораби. Флотът на Амедей наброява 22 (20?) галери и допълнителни транспортни кораби¹³, което предполага, че броят на превозваните хора е ок. 4000¹⁴ [Setton, K. 1976, р. 295]¹⁵.

На преден план отново излиза въпросът за превозването на армията на Изток по море. Савойците не могат да разчитат на корабите на Венеция, защото след ограбването на Александрия отношенията между Венеция и султана на Египет, който междувременно си отвоюва Александрия обратно, са много деликатни. Искането на Амедей към Венеция е за пет галери и две *фуст*. Графът, от своя страна, се задължава след приключването на похода да се сражава под знамената на Републиката. Дори след засиления натиск от страна на папата, през април 1366 г. венецианците отговарят, че могат да предоставят едва две галери, при условие че папата гарантира, че Амедей няма да напада бреговете на египетския султан без изричното съгласие на Венеция [Jorga, N. 1896, р. 333]. На 6 април Амедей подписва документ с обещанието, че няма да напада никого във водите около Сирия, които влизат във владенията на султана, без разрешението на Републиката¹⁶. Венецианците му разрешават да наеме две техни галери, едната от които ще бъде командвана от венецианеца Сарацино Дандоло, а другата, както споменава Жан Сервион в *Савойската хроника* – от кондотиера Лучино дал Верме [Chroniques de Savoye. col. 303]. Независимо от писаното от Сервион обаче Дал Верме не участва в савойската експедиция¹⁷.

¹³ Точният брой на галерите и транспортните кораби не е ясен. Това, което се знае, е, че в експедицията се включват 11 генуезки галери, 3 галери от Марсилия и още 8 галери от Венеция, заедно с помощни кораби – *кондукти*, *нефове*, *лини* и *панфили*. Броят на галерите се определя според броя на посочените в счетоводната книга на Барбиери техни капитани – единадесет генуезци, трима марсилци и осем венецианци. Сетон обаче предполага, че става дума за 20 галери.

¹⁴ За повече подробности, базирани на сметководната книга на Барбие относно организацията на армията и флота на Амедей, виж най-новото изследване на Флориан Шаморел [Chamorel, F. 2016, pp. 63–157].

¹⁵ Според *Савойската хроника* на Жан Сервион от пристигналите от Франция три галери две са от Марсилия, а една – от Огю Морт [Chroniques de Savoye. col. 303].

¹⁶ След края на експедицията, на 13 август 1367 г., документът е върнат на Амедей по нареждане на дожа на Венеция в знак на добра воля.

¹⁷ Както се посочва от съвременните историци, бележката на Сервион за участието на Дал Верме е самоволна добавка в по-стария текст [Setton, K. 1976, р. 292, note

Следва веднага да се отбележи, че султанът владее Египет, Сирия и Палестина, а без нападение над Сирия военна интервенция в Светите земи е невъзможна. В този смисъл още преди 27 май 1366 г. Амедей вече знае, че кампанията му няма да е насочена към Светите места, а ще се насочи към Константинопол, за да помогне на неговия братовчед – византийския император Йоан V Палеолог – срещу османците [Setton, K. 1976, p. 292].

Натискът на папата към Генуа¹⁸ и Марсилия обаче дава нужния резултат и двата града се съгласяват да предоставят кораби за експедицията. Проблемът обаче отново е финансирането на кампанията. Според първоначалното споразумение, направено в Авиньон, император Карл IV трябва да осигури средства за покриването на транспортните разходи, но от неговата хазна така и не пристига нищо. Амедей VI, който няма достатъчно средства под ръка и чака събирането на общата сума, налична едва през 1368 г., изпада в зависимост от заеми. Графът получава 10 000 флорина от банките на град Лион [Datta, P. 1826, pp. 43, 256]¹⁹ и залага някои от семейните скъпоценности, което носи още пари²⁰. Солиден заем за кампанията е отпуснат и от венецианския търговец и предприемач Федерико Корнеро [Bolatti, F.-E. 1900, p. 20–LXXXXVII], той предоставя и една галера, с която придружава армията до Константинопол. На 8 февруари 1366 г. граф Амедей напуска замъка Ле Бурже край Шамбери и се поема на поход на Изток.

35] на хрониката на Кабаре [Марков, Н. 2019]. Според други предположения, които се основават на писмата между Дал Верме и Петрарка от края на 1366 г., където кондотиерът пише за своите впечатления от Светите земи, участието му в експедицията на Амедей или в тази на Пиер I Лузинян, не бива да се изключва. Дал Време не се споменава в счетоводната книга на Барбиери и окончателно виждане по въпроса липсва.

¹⁸ По това време дож на Генуа е Габриеле Адорно (1363 – 1370 г.) от партията на гибелините, привърженик на папа Урбан V, който поддържа града срещу домогванията на миланския херцог Бернабо Висконти, сюзерен на Генуа от 1353 до 1356 г. Генуезците естествено търсят сгоден случай да затвърдят своите позиции в Черноморието след войната с Венеция от 1347 – 1355 г. и използват всяка създадена възможност за демонстрация на сила [Хинковски, С. 2015, с. 411–415; 2017, с. 328–335].

¹⁹ Срещу заема двамата лионски банкери, отпуснали сумата, получават правото да събират за две години приходите от църковните имоти, които папата отдава преди това на Амедей за нуждите на експедицията. Отдаването на подобен заем между другото следва да се разглежда като доста рисковано начинание, защото през 1339 г. например задълженията на английския крал Едуард III към италианските банкови кантори Барди и Перуци са 210 000 лири. Парите никога не са върнати и това води до фалита на двете търговски къщи през 1345 г., което се отразява крайно неблагоприятно на икономиката в цяла Италия по това време.

²⁰ Залагането на семейни скъпоценности от страна на владетелите е общоприета практика през Средновековието. Що се отнася до собствените приходи на савойския граф, те възлизат на 778 венециански дуката годишно [Atiya, A. 1928, p. 383].

В края на май Зеленият граф вече е в Павия, където става кръстник на сина на своя петнадесетгодишен племенник Джангалеацо Висконти, чиято съпруга е седемнадесетгодишната Изабел Валоа, сестра на френския крал Шарл V. Майката на Джангалеацо и сестра на Амедей – Бланш, вече баба, макар и на 30 години, от своя страна, дарява за нуждите на експедицията 4000 флорина и добавя към отряда на графа няколко от своите лични телохранители. Съпругът на Бланш – Галеацо Висконти, който няма никакво намерение да инвестира в непечелившо начинание като кръстоносен поход, се съгласява да отпусне заем на зет си на стойност 20 000 флорина, както и 25 рицари (повечето германци) с техните оръженоци и слуги, 600 леки пехотинци (*бриганти*), командвани от 16 конници (*конестабли*), и да изпрати с графа своя незаконороден син Чезаре²¹. Галеацо се съгласява да плати разходите на изпратените от него пехотинци за първите шест месеца от времето, което те ще бъдат със савойските войски. След това разходите поема графът. В крайна сметка заемите, които Галеацо отпуска на Амедей за похода, възлизат на 85 000 флорина, което показва действителното състояние на херцога [Bolatti. F.-E. 1900, pp. 20–21 – LXXXXVIII].

След това половината от армията, водена от Етиен де ла Бом, се отправя към Генуа, където ще се качи на чакащите там галери. В Генуа ги очакват и отрядите на братята Юго и Луи де Шалон сюр Саон от Арл с отряд от 40 благородници, както и Флоримон де Леспар с 30 въоръжени мъже. Всички те влизат във войската на графа като платени наемници. Договорът за тяхното участие е подписан на 27 май. На 1 юни остатъкът от армията, воден от граф Амедей Савойски, потегля от Павия към Венеция. Пред Венеция херцогът на Карара предлага на Амедей да използва замъка му във Венеция за временна квартира, докато изчаква отпътуването. Преди да влезе във Венеция, графът е посрещнат от пратеници от града, които го молят заради мира и спокойствието на жителите да не влиза в града с повече от 50 конници. На 8 юни савойският граф и неговите барони са официално приети от дожа на Венеция и градския съвет. Всъщност венецианците са приятелски настроени, след като вече знаят, че експедицията ще бъде насочена към Балканите, а не към Светите земи. Те дори предлагат на графа още кораби и хора, но при условие че пътят армията спре на о. Тенедос и го отвоюва за Венеция от генуезците. С тази уговорка венецианските кораби стават шест и заедно с наетите от Генуа и Марсилия галери са общо петнадесет. Както отбелязва Йожен Кокс обаче, точният брой на използваните кораби е трудно да се установи, защото липсва списък на нае-

---

²¹ По-късно в Константинопол Чезаре получава от граф Амедей VI подарък от 100 флорина. Висконти отдава германските си наемници на Амедей, защото те са наети за определена военна кампания срещу папата, която не се състои. По този начин Висконти спестява пари, защото поема издръжката им само за половината срок, за който са наети.

тите плавателни съдове [Сох, Е. 1967, р. 211, note 21], а евентуалният брой на корабите се отчита според броя на капитаните в сметководната книга на Барбиери. До идването на Етиен де ла Бом, назначен за адмирал, командването на флота във Венеция е поето от Антелм д'Уртиер, капитан на графската галера. Останалите капитани на отделните галери са Гийом де Грансон, Тристан де Шалон, „господарят на Женева“, Аймард де Клермон и Жан де Гроле [Chroniques de Savoye. col. 302–303].

За маршал на кръстоносната армия е назначен Гаспар де Монмайор, маршал на Савоя, а самата армия е организирана в три батальона. Първият от батальоните е командван от граф Амедей, подпомаган от Монмайор, Жан де Гутие де Виен и Аймар де Клермон. Вторият батальон е съставен от отряди, водени от Етиен де ла Бом, господин Де Басе и господинът на Сен Амур. Останалите, вкл. и „роднините на Господина“, са включени в „Големия батальон“, командван от Грансон, Гроле, Уртиер и Леспар [Марков, Н. 2019, с. 49–50; Chroniques de Savoye. col. 302].

За самото пътуване по море обаче армията е разделена според провинциите, от които идват войниците. Например едната от галерите превозва „мъжете от Фусиние“, в друга галера са хората от „Бреис“, на трети кораб са „мъжете от Савоя“ и т.н. За нуждите на пътуването са издадени специални инструкции, а за тяхното неспазване са определени глоби. Никоя от галерите не трябва да изпреварва тази на графа и всички галери трябва да плават компактно, за да се виждат помежду си. Към правилата за придвижване е добавена сложна система от знаци, подавани чрез флагове през деня и чрез корабни фенери през нощта. Сигнализирането е от изключителна важност за посоката на курса, времето на спиране и начините за стълкновения с противника. Атаките на противника се извършват единствено след заповед от страна на граф Амедей или след подаването на звуков сигнал от неговите тръбачи [Сох, Е. 1967, р. 211].

Междувременно на 25 май 1366 г. командващият наемническите дружини Арно де Сервол е убит от собствените си хора [Фавье, Ж. 2009, с. 298]. Това освобождава наемниците от задълженията, които Арно поема към Амедей. Те решават, че няма да продължат с армията на графа. Разтурените разбойнически шайки се пръсват из страната, с което мечтата за освобождаването на долината на р. Саона от тях пропада, а армията на кръстоносците намалява до първоначалния си предвиден мащаб. Към нея се присъединяват няколко малки наемнически дружини, Аймон де Жиневра и отряди от Бургундия. При вестта за връщането на наемниците Амедей със сигурност се поколебава дали да не се върне обратно и да защити земите си, но очевидно чувството му за чест и нежеланието да се разправя с кредиторите вземат връх. Всъщност графът ясно разбира, че с вече изгубените за каузата наемници проблемите по време на похода ще се множат и то най-вече заради навиците им да ограбват населението в земите, през които преминават. От тях най-вече ще да страдат византийците, а не османците, а оттам ще да пострадат и отношенията на графа с императора.

На 19 юни графската съкровищница е превозена до Борго Сан Николо, откъдето лесно да се натовари на флагманската галера. За да си осигури благо- слова на светците, Амедей щедро обдарява всички известни църкви във Вене- ция – „Сан Марко“, „Сан Лука“, „Сан Джорджо“ и „Сан Антонио“. В допъл- нение графът купува два водни часовника, изпратени в Шамбери, и поръчва две дълги зелени мантии с качулки – една за него и една за Гийом де Грансон. Графският лекар Ги (Гвидо)²² Албин купува от аптеката на Пиетро де Колона допълнително лекарства и медикаменти, няколко бокала от кехлибар, медни гърнета и кутия с бонбони. Към гардероба на графа са добавени велурено яке, вълнени одеяла, две нощници и шест нощни гърнета.

Преди качването на корабите графът и неговата свита, облечени в зеле- ни, извезани със злато дрехи и с червени и бели развяващи се знамена, преми- нават през града от Палатата на Карара до площада на Сан Марко. Тълпите от венецианци, наблюдаващи шествието и последвалата благословия от страна на епископа, изпълват въздуха с възторжени викове: „*Да живее Савоя!*“, от които площадът и целият град кънтят дълго [*Chroniques de Savoye*. col. 303].

Флагманската галера, която е най-голяма сред останалите, носи на вър- ха на най-високата си мачта червен флаг с белия кръст на Савоя, до който се вее син флаг с бели звезди, които ограждат образа на Богородица – патрон на *Ордена на рицарската огърлица*, чиито рицари ще се бият в чест на Божията майка. Символичните цветове, окичили цялата галера са зелен и червен – за сила и кураж, син – за Небесната царица и бял – за истинската вяра.

Експедицията отплава на 21 юни 1366 г. Два дни по-късно кръстоносци- те пристигат в Пола на южния край на Истрия, където изчакват една от галери- те, забавила се с потеглянето от Венеция. Амедей прекарва нощта в местния францискански манастир, обдарен богато на следващия ден. От Пола флотът отплава и край Далматинския бряг се насочва към Дубровник, където графът получава като подарък овце, факли и восъчни свещи. Пътуването продължава към о. Корфу. На 19 юли флотът акостира в Корон, Месения. Градът е венеци- анско владение, там графът изчаква корабите от Генуа. Докато е на котва в Корон, на Амедей се налага да решава спора между Мария Бурбонска, братов- чедка на неговата съпруга, наричана „деспота на Янус“ (в залива Наварино), и Анджело Ачиайоли, архиепископ на Патра. Спорът е за заетите от деспотица- та владения и отказа ѝ да плаща църковен данък върху тях. Отсъждането на графа е, че тя може да задържи земите, но трябва да плаща съответните цър- ковни такси върху тях.

Оставяйки настрана историята с конфликта между Мария Бурбонска и архиепископа, ще отбележим, че флотът от Генуа пристига, а междувременно хората на графа пакостят в околностите на Корон. Графът е принуден да плати

---

²² Барбиери изписва имената в италианска транскрипция, докато Савойските хроники ползват френска.

на някои си Микелето Фоско и Йоанино Амойронс затова, че неговите хора разсипват техните лозя, както и допълнителни 25 флорина като подаръци на францисканците и още 5 флорина на местната болница [Setton, K. 1976, p. 297, note 65]. По всяка вероятност флотът на Амедей е попълнен от още две допълнителни галери.

На 27 юли пътуването на Изток продължава. Корабите преминават край нос Матапан и о. Цериго (древна Китера) и достига о. Свети Георги д'Албора, който се намира при входа на залива на Егина, където експедицията по настояване на графа спира за обща молитва. Макар да е близо до държаното от каталаните пристанище на Пирея, Амедей дипломатично не се насочва натам, заради влошените отношения между каталаните и венецианците. На 2 август корабите акостират в Негропонте на о. Евбея, който е владян от венецианците [Setton, K. 1976, pp. 297–298]. На 15 август по нареждане на граф Амедей на Гаспар де Монмайор са отпуснати авансово 100 флорина, след което Монмайор предприема разузнавателна мисия в околностите на държания от османците Галиполи. Скоро след това флотът на кръстоносците поема към о. Лесбос, където ги очаква „господарят на Митилена“ Франческо Гатилузо. Това е и последната спирка преди кръстоносците да навлязат в териториите, контролирани от османците. На 21 август Амедей изпраща съобщение до Монмайор, който е в околностите на Галиполи, че савойският флот акостира на Лесбос и се готви да отплава към Галиполи. Там приключва и подготовката за предстоящата военна кампания. На Лесбос граф Амедей се надява да получи и вест от Лайош I, краля на Унгария, чиито сили трябва да се присъединят към войската на графа в Гърция и заедно да поемат срещу османците.

Очакванията на графа обаче са измамни, макар Лайош I да дава обещания пред папа Урбан V, че ще участва в кръстоносния поход. Условието му е, византийският император Йоан V Палеолог в замяна на военната помощ срещу селджуките да съдейства Източноправославната византийска църква да постигне уния със Западната Римокатолическа [Blanchet, M.-H. 2003, pp. 5–48]. До май 1366 г. папската канцелария в Авиньон така и не получава потвърждение от византийците, а унгарският крал, чието внимание отдавна е насочено към северозападните части на България, няма никакво намерение да изразходва средствата си в чакане на византийското решение и потвърждение от страна на папата.

Всъщност откритите домогвания на унгарците към северозападните части на Балканския полуостров се проявяват още към средата на XII век и продължават и след възстановяването на Българската държава през 1185 г. Тяхна цел са районите на Ниш, Белград, Браничево и Видин, които неколкократно са окупирани от унгарци и сърби, след което са отвоювани обратно от българите. В началото на втората четвърт на XIV век България окончателно губи северозападните си отвътдунавски владения, завзети от унгарците. Натискът на унгарците към Българския северозапад продължава и седналият на унгар-

ския престол през 1342 г. крал Лайош I. Новият монарх търси сгоден случай да материализира подема на Унгария с нови териториални придобивки за сметка на България, който не закъснява. Някъде в началото на 60-те години на XIV в. са анексирани Белград и Браничево, а унгарците търсят удобна възможност за превземането на Бдин [Димитров, Х. 1998, с. 98–235].

През пролетта на 1366 г. унгарските войски нападат Бдинското царство²³ на Йоан-Срацимир, обвинявайки българите, макар и несправедливо, че отказват да плащат мито и такси. Унгарският крал използва откритата се възможност при отцепването на Бдинското царство от Търновска България и политическото отслабване в района. Стратегическата цел на кампанията е налагане на контрол над западните части на Македония и долината на Вардар. Кампанията на унгарците продължава няколко седмици. Йоан-Срацимир е пленен, Бдин е завладян и територията на Бдинското царство е анексирана. В новозавладените от унгарците територии пристигат францискански монаси със задачата да приобщят българите към Католическата църква. Оправданието на унгарския крал е, че всичко се върши в името на католическата вяра и за каузата на Светия кръст. Удържането на българските територии обаче ограничава участието на Лайош I в по-нататъшни действия срещу османците и при изпращането на армия за савойската експедиция. Междувременно на 22 юни папата пише на унгарския крал да се въздържа от каквато и да е военна подкрепа за византийците, тъй като липсва потвърждение за решаването на въпроса с унията между двете Църкви.

Византийският император Йоан V Палеолог, напуснал Константинопол през 1365 г., за да посети унгарската столица Буда в търсене на помощ срещу растящата опасност от страна на селджуките, е поставен между „чука и наковалнята“. От една страна, е крещящата нужда от помощ от страна на Запада, а от друга – е отказът на византийските църковни водачи да търсят сближаване с католиците, както изисква папата в замяна на оказана помощ. На връщане към Константинопол императорът трябва да пресече българските земи. Макар да получава предварителното съгласие на цар Йоан-Александър, византийският василевс е задържан от българите на границата с Унгария. Мнението, изразено век по-късно в *Савойската хроника* на Сервион, че императорът е хвърлен в тъмница от българите [Chroniques de Savoye. col. 310], не намира потвърждение.

Според някои мнения граф Амедей VI предприема експедицията с цел освобождаване на византийския император, който е негов братовчед, от българите. Ходът на събитията, както потвърждава и Йожен Кокс, сочи, че Йоан V едва ли е задържан от българите преди юли 1366 г., когато корабите на Амедей вече са отплавали на Изток. Савойският граф вероятно научава за проблемите на братовчед си едва когато достига Негропонте и решението му за смяна на

---

²³ Според Христо Димитров това става през 1365 г. [Димитров, Х. 1998, с. 23].

посоката на похода вероятно се формира след началото на август 1366 г.²⁴. Към такъв извод насочва изплащането на определена сума на „гръцката императрица“, извършено на 15 август, докато графът е още в Негропонте. Плащането подсказва, че към средата на август граф Амедей VI вече е в контакт с властите в Константинопол [Сох, Е.1967, р. 218]. Според Сетон някъде между 15 и 21 август при Амедей пристига от Константинопол латинският патриарх Павел, който осведомява графа за новостите в ромейската столица [*Chroniques de Savoye*. col. 305]. Вероятно тогава Амедей получава сигурното сведение за задържането на император Йоан V от българите²⁵, а не по-късно в Константинопол [Норвич, Дж. 2010, с. 499]. Наред с новините за задържането на византийския император и отказът на Лайош I да участва в по-нататъшна кампания на Изток Амедей едва в този момент получава действителна информация за мощта на османците, неговите първи преки противници.

Първото значително препятствие за савойците е град Галиполи, превзет от савойската армия на 23 август 1366 г. [*Chroniques de Savoye*. col. 305]. Едва около Галиполи, където патриарх Павел потвърждава съобщението за задържането на византийския император от българите, Амедей осъзнава ситуацията, в която изпада. Войната срещу османците поначало е предвидено да бъде кратка – галерите са наети за не повече от година. Графът се нуждае от военната подкрепа на унгарския крал Лайош I и византийския император Йоан V. Макар да е добре организирана, савойската армия се налага да навлезе в земите на Тракия, но без нужното снабдяване от страна на византийците това е невъзможно. Графът разбира, че няма да има възможност да купува необходимото му продоволствие от местните хора, а най-вероятно ще се стигне до реквизиране – мярка непопулярна, още повече извършена от католици срещу православни. От такова противоречие могат да се възползват единствено османците.

На следващо място, армията, макар и малобройна, страда от недостиг на коне. Конете, които Амедей получава в Пера, едва ли са достатъчно за организирането на голям, ефективен отряд, който да противостои на очакваните непрекъснати набези на османската конница.

Походът освен победа срещу неверниците следва да донесе печалба, която да покрие разходите, и достатъчно плячка, която да задоволи савойските благородници и войници. До момента Амедей вече дължи голяма сума, а с

---

²⁴ Според *Савойската хроника* от Кабаре Амедей е известен за задържането на императора още през 1365 г. от пратеник на унгарския крал Лайош. Както обаче отбелязва Николай Марков, по това време Йоан V Палеолог все още е в Константинопол [Марков, Н. 2019, с. 48, бел 1].

²⁵ В края на 1365 г. Йоан V е при крал Лайош в търсене на помощ срещу османците. Неудовлетворен от отрицателния отговор за преминаване на Източноправославната църква под скиптъра на папата, унгарският крал отказва съдействие. През пролетта на 1366 г., по обратния път българите задържат императора и не му позволяват да продължи към Константинопол. Точните дати на тези събития не са известни.

течение на времето тя очевидно ще нарасне, което и се случва. Освен частни лица новите кредитори са генуезци от Пера и отново зет му Джангалеацо Висконти, който при завръщането на Амедей обратно в Италия му заема нови 92 000 флорина. В края на експедицията общите разходи достигат огромната сума от 225 000 флорина.

Предвид изброените обстоятелства новината за задържането на Йоан V Палеолог идва в нужното време и дава моралната причина Амедей да се насочи вместо към османците към българските пристанища²⁶, откъдето могат да се вземат стока и големи суми, още повече, че по същото време българи и османци са в съюзни отношения [Павлов, П., Тютюнджиев, И. 1995, с. 49–54]. Ако вместо пиратски набег мотивите на савойския граф са единствено освобождаването на Йоан V, то преди нападението на черноморските градове Амедей има всички възможности да реши проблема по дипломатически път²⁷. Изправен пред угрозата савойската армия да опустоши крайбрежието, българският цар едва ли ще се поколебае как да реши съдбата на византийския император и по възможно най-бързия начин ще го изпрати обратно в Константинопол. Както по-късно се вижда от реакцията и изненадата на българите, това не става – савойската флота действа светкавично и без задръжки.

Прегледът на събитията от обявяването на кръстоносния поход през 1363 г. до решението на Амедей VI да нападне българските пристанища показва, че експедицията не е организирана с цел освобождаване на византийския император от български плен, както предполагат някои автори [Успенски, Ф. 1997, с. 601], а е идва на помощ на византийците срещу османците. След първоначалния отказ на Йоан V Палеолог да съдейства за унията между двете Църкви събитията и действащите лица се променят. Оставен сам, без сигурна гаранция за успех, Амедей VI насочва усилията си в две посоки – реализиране на идеята за привличане на Византийската църква към отмяна на схизмата и извличане на максимална печалба, която да покрие разходите по кампанията без оглед какъв е източникът на приходи. Действията на българите срещу византийския император са добър повод средствата да бъдат откъснати от българските черноморски градове. Първата цел също е постигната частично, след като през 1368 г. Йоан V посещава папата в Рим, без обаче да поема ангажимент за уния между Църквите. А несъстоялият се кръстоносен поход срещу османците е отложен за по-добри времена.

---

²⁶ За което Амедей получава от императрица Ана Савойска, негова леля, 12 000 перпери.

²⁷ Към „императора на Видин“ следва да отидат с една галера Уртиер и господарят на Фромен (вероятно Етиен де ла Бом), които да преговарят, но пътуването им не се осъществява поради лошото време [Георгиев, С. 1929, с. 90; Сох, Е. 1967, р. 222].

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Басовская, Н. 2010 – Наталия Басовская. Столетняя война. Леопард против лилии. Москва: Астрель, 2010. [Nataliya Basovskaya. Stoletnyaya voyna. Leopard protiv lilii. Moskva: Astrel', 2010].

Георгиев, С. 1929 – Светлин Георгиев. Амедей VI Савойски – Зеленият граф и походът му срещу Черноморското ни крайбрежие. – *Българска историческа библиотека*, 1929, 4, 72–101. [Svetlin Georgiev. Amedey VI Savoyski – Zeleniyat graf i pohodat mu sreshtu Chernomorskoto ni kraybrezhie. – *Balgarska istoricheska biblioteka*, 1929, 4, 72–101].

Горина, Л. 1970 – Людмила Горина. Походът на граф Амедей VI Савойски против България през 1366 – 1367 г. – *Исторически преглед*, 1970, 6, 71–78. [Lyudmila Gorina. Pohodat na graf Amedey VI Savoyski protiv Balgaria prez 1366 – 1367 g. – *Istori-cheski preglad*, 1970, 6, 71–78].

Гагова, К. 2004 – Красимира Гагова. Кръстоносните походи и средновековна България. София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2004. [Krasimira Gagova. Krastonosnite pohodi i srednovekovna Balgaria. Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 2004].

Димитров, Х. 1998 – Христо Димитров. Българо-унгарски отношения през Средновековието. София: АИ „Марин Дринов“, 1998. [Hristo Dimitrov. Balgaro-ungar-ski otnoshenia prez Srednovekovieto. Sofia: AI „Marin Drinov“, 1998].

Марков, Н. 2019 – Николай Марков. За император и за вяра. Велико Търново: Фабер, 2019. [Nikolay Markov. Za imperator i za vyara. Veliko Tarnovo: Faber, 2019].

Норвич, Дж. 2010 – Джон Норвич. История Византии. Москва: АСТ, 2010. [Dzhon Norvich. Istoria Vizantii. Moskva: AST, 2010].

Павлов, П., Тютюнджиев, И. 1995. – Пламен Павлов, Иван Тютюнджиев. Българите и османското завоевание (края на XIII – средата на XV век). Велико Търново: Слово, 1995. [Plamen Pavlov, Ivan Tyutyundzhiev. Balgarite i osmanskoto zavoevanie (kraya na XIII – sredata na XV vek). Veliko Tarnovo: Slovo, 1995].

Успенски, Ф. 1997 – Федор Успенски. История Византийской империи XI – XV в. Москва: Мысль, 1997. [Fedor Uspenski. Istoriya Vizantiyskoy imperii IX – XV v. Moskva: Mysl', 1997].

Фавье, Ж. 2009 – Жан Фавье. Столетняя война. Санкт-Петербург: Евразия, 2009. [Zhan Fav'ye. Stoletnyaya voyna. Sankt-Peterburg: Evraziya, 2009].

Хинковски, С. 2015 – Симеон Хинковски. Генуезкото участие в похода на граф Амедей VI Свойски в България (1366 – 1367). – *Bulgaria Mediaevalis*, 2015, 6, 411–415. [Simeon Hinkovski. Genuezkoto uchestie v pohoda na graf Amedey VI Svoyski v Balgaria (1366 – 1367). – *Bulgaria Mediaevalis*, 2015, 6, 411–415].

Хинковски, С. 2017 – Симеон Хинковски. Имало ли е генуезки консулат в Несебър през втората половина на XIV век. – В: *Изследвания в памет на проф. д-р. Георги Бакалов* (1943 – 2012). София: Гутенберг, 2017, 328–335. [Simeon Hinkovski. Imalo li e genuezki konsulat v Nesebar prez vtorata polovina na XIV vek. – V: *Izsledvania v pamet na prof. d-r. Georgi Bakalov* (1943 – 2012). Sofia: Gutenberg, 2017, 328–335].

Atiya, A. 1928. – Aziz Atiya. The Crusade in the Later Middle Ages. London, 1928

Bollati, F.-E. 1900 – Frederico-Emmanuele Bollati di Saint Pierre. Illustrazioni della spedizione in Oriente di Amadeo VI (il Conte Verde). – *Biblioteca Storica Italiana V.* Torino, 1900.

Blanchett, M.-H. 2003 – Marie-Hélène Blanchet. La question de l'Union des Églises (13e–15e siècle): historiographie et perspectives. – *Revue des études byzantines*, 2003 61, 5–48.

Chamorel, F. 2016 – Florian Chamorel. «Ad partes infidelium». La croisade d'Amédée VI de Savoie (juin 1366 – juillet 1367). – *Cahiers lausannois d'histoire médiévale*. Vol. 56. Lausanne : Université de Lausanne – Section d'histoire, 2016.

Chroniques de Savoie. 1900 – Monumenta Historiae Patriae. Tomus III. Ed. Regis Caroli Alberti. Scriptorum. Tomus I. Avgustae Taurinorum, 1840.

Cognasso, F. 1926 – Francesco Cognasso, Il conte verde (1334 – 1383). Torino: G. B. Paravia & C., 1926.

Cox, E. 1967 – Eugene Cox. The Green Count of Savoy Amadeus VI and Transalpine Savoy in the Fourteenth Century. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1967.

Datta, P. 1826 – Pietro Datta. Spedizione in Oriente di Amedeo VI, Conte di Savoia, provata con inediti Documenti. Torino per Alliana e Paravia, 1826.

Favier, J. 1980 – Jean Favier. La guerre de Cent Ans, Paris: Fayard, 1980.

Jorga, N. 1896 – Nicolas Jorga. Philippe de Mézières et la croisade au XIVe siècle. — *Bibliothèque de L'École des hautes Études. Sciensies philologiques et historiques*, Vol. 110. Paris: Libraire Émile Bouillon Éditeur, 1896.

Maccall, A. 1993 – Andrew Mccall. The Medieval Underworld. New York: Barns & Noble, 1993.

Prou, M. 1888 – Maurice Prou. Étude sur les relations politiques du pape Urbain V avec les rois de France Jean II et Charles V (1362 – 1370). – *Bibliothèque de L'École des hautes Études. Scienses philologiques et historiques*, Vol. 67. Paris: F. Vieweg, Libraire-Éditeur, E. Bouillon et E. Vieweg successeurs, 1888.

Setton, K. 1976 – Kenneth Setton. The Papacy and the Levant (1204 – 1571). Vol. 1. The Thirteenth and Fourteenth Centuries. Philadelphia: The American Philosophical Society, 1976.